

Un passat que avergonyeix

ANAÏS BARNOLAS

En l'imaginari col·lectiu encara preval la visió idíl·lica dels indians com aquells aventurers que se'n va anar a fer les Amèriques a la recerca de fortuna. Més desconegut és com molts d'ells van aconseguir aquestes fortunes basades en el tràfic d'esclaus, transportant-los d'Àfrica a Cuba. El 1984 l'historiador Josep Maria Pradera ja va detallar en el seu article "La participació catalana en el tràfic d'esclaus" els vaixells que van ser capitanejats per catalans. En els darrers anys, però, els historiadors han fet nous avenços i cada cop hi ha més interès per conèixer aquest costat fosc de la història. El llibre *Negreros y esclavos, Barcelona y la esclavitud atlàntica (siglos XVI-XIX)* coeditat per Martín Rodrigo i Alharilla i Lizbeth Chaviano Pérez (Icaria Antrazyt) recull les darreres descobertes en vuit estudis dels màxims especialistes en la temàtica colonial.

Hereus de l'esclavisme

Martín Rodrigo parla en el pròleg del famós discurs d'investidura d'Artur Mas, en el qual va esmentar moltes metàfores marineres en homenatge al seu besavi. Però no va fer cap menció del seu rebesavi, en Joan Mas Roig, del qual es té constància que el 1844 va dur 825 esclaus africans al Brasil en tan sols cinc mesos (cal precisar que tan sols es comptabilitzaven els que sobrevivien als viatges). Al mateix negoci es va dedicar el germà d'aquest, en Pere Mas

Fortunes amb el tràfic de persones

Negreros y esclavos. Barcelona y la esclavitud atlàntica

Martín Rodrigo i Lizbeth Chaviano (eds.)

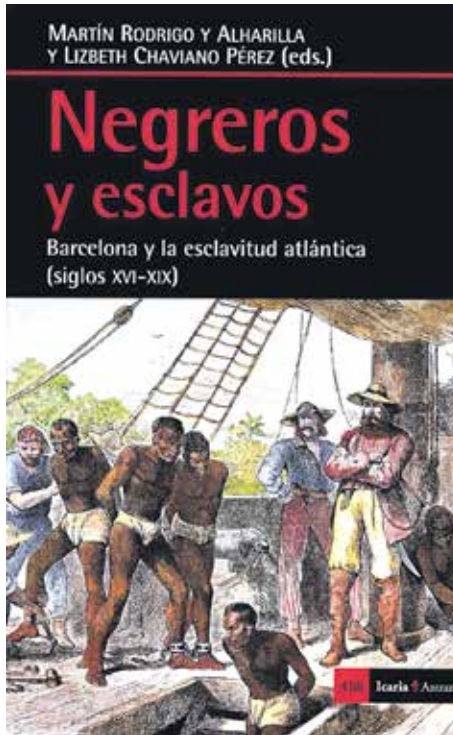
Icaria, 2017

248 pàgines

20 euros

Roig, conegut com *El Pigat*. Un personatge que continua vigent en la cultura popular representat com a gegant en la Festa Major de Vilassar de Mar. Aquest cas no és insòlit, ja que l'autor assenyala que una part dels ascendents dels qui integren en l'actualitat les elits polítiques i econòmiques de Catalunya i Espanya i, en general, de la vella Europa, van estar clarament relacionats amb el món de l'esclavitud atlàntica, ja fos en el comerç d'esclaus com en l'explotació de la força de treball en les

plantacions, en el cas espanyol, a Cuba i Puerto Rico. D'esclaus a Barcelona, en va haver-hi des de l'Edat Mitjana. Al segle XVI va haver un declivi, en part per qüestions demogràfiques, però amb la participació directa de les embarcacions catalanes en les colònies americanes a la segona meitat del segle XVIII es va reactivar l'esclavatge de subsaharians. En són testimonis els anuncis que es reproduïen al *Diario de Barcelona* de 1799: "Qui vulgui comprar una Negra de 18 anys, que sàpiga cosir, planxar i rentar, que acudeixi a l'Oficina d'aquest Diari". O bé ofertes com: "Un negret de bons costums, que sap guisar, i pentinar, desitja trobar un amo per servir-lo en aquesta ciutat". Quan a Espanya, per pressions de Gran Bretanya, es va abolir l'esclavitud, els amos van concedir la llibertat

als esclaus i els més fidels els van convertir en criats, servents o acompanyants.

L'abolició d'aquesta pràctica a les Antilles va haver d'esperar fins al 1886. No obstant això, bona part del tràfic negrer català es va produir en ple període de prohibició. Per tant, es van fer esforços per ocultar-lo, ja que la flota anglesa perseguia els bucs negrers. I la premsa de l'època va contribuir a aquesta ocultació. No obstant, en els arxius de Cuba i Gran Bretanya s'ha aconseguit informació al respecte.

La tornada a Barcelona

Quan es van perdre les colònies els indians van tornar a Barcelona, com va ser el cas d'un negrer desconegut fins ara, Jaume Torrents Salamedra, que va fer tanta fortuna que es va poder instal·lar al Palau Savassona -seu de l'Ateneu Barcelonès-. Els indians van invertir en la banca, el transport marítim i el sector immobiliari, deixant un llegat que forma part de l'atractiu turístic de la ciutat. Encara queda per investigar la relació de les fortunes dels indians amb l'esclavatge i també sobre els mateixos financers, que es van preocupar de no deixar cap registre d'ells ni de l'organització de les expedicions.

Durant molts anys no ha interessat que aquesta part de la història sortís a la llum. En el llibre s'esmenta com el mateix Jordi Pujol va "renyar" algunes vegades Josep Maria Fradera per voler ocupar-se de la faceta poc agradable de la història catalana.

En la presentació del llibre, que va omplir de gom a gom l'auditori del Museu Marítim de Barcelona, diverses intervencions del públic van criticar el paper dels governs espanyol i català i la seva contribució a la ignorància sobre aquest capítol fosc de la història, a diferència d'altres països que, almenys un cop a l'any, commemoren les víctimes de l'esclavitud, com en el cas del govern holandès, que fa cinc anys va expressar públicament el seu penediment.

Una part de la història sobre la qual, tot i que ens avergonyeixi, no es poden fer els ulls grossos. Tal com diu l'historiador Xavier Juncosa: "L'esclavisme, doncs, ens interpel·la moralment com a persones i com a historiadors, conduint-nos sense embuts davant la cruesa del mirall i el seu atziac afegit, el silenci".

Més que una revista d'arquitectura

MARIA FAVÀ

Una monografia sobre una publicació té molts números per ser un totxo i només apta per a estudiosos. Però la monografia que ha fet el Jaume Fabre sobre la revista *CAU* (Construcció, Arquitectura Urbanisme) que va publicar el Col·legi d'Aparelladors des del 1970 al 1982 no és gens totxo. Ans el contrari; és un llibre amè, ben escrit -no descobreixo Amèrica si dic que el Jaume Fabre escriu molt bé- i fins i tot divertit. I és de lectura obligada tant per a periodistes, gent del ram de la construcció, *psuqueros* i vells roquers en general.

El llibre imita l'estructura d'una obra de teatre. Cada acte correspon a una etapa de la revista i la crisi respectiva que la feia renèixer de nou; té entreactes, bisos, programa de mà, obertura i, molt important, *dramatis personae*. I en aquests personatges trobareu la vinculació de la revista amb el PSUC.

Fins i tot per als qui vàrem col·laborar amb la revista, i especialment els qui anàvem amb

el lliur a mà, descobrim amb el llibre del Fabre que a més de ser una publicació agitadora, molt sòlida, útil i molt ben dissenyada, era una corretja de transmissió del PSUC. L'autor ho explica amb més propietat: "La història de *CAU* i la del Col·legi d'Aparelladors que l'editava va lligada al canvi d'estratègia acordat pel PSUC en el seu segon congrés celebrat a França el 1965". En aquest congrés es va aprovar donar suport als moviments veïnals, professionals i dels estudiants i col·laborar en la formació de Comissions Obreres.

Pel que fa al Col·legi d'Aparelladors, Fabre escriu que "el PSUC va descobrir les enormes possibilitats d'experimentació que

oferia i va convertir-lo en una de les seves proves pilot. Es diu, de forma evidentment exagerada, que va arribar un moment que les veritables decisions del Col·legi no es prenia a la junta sinó al comitè central del PSUC. I en alguns moments les tensions a l'interior del partit es reflectien al Col·legi". No reproduïxo res més. Qui vulgui saber més d'aquestes tensions i com van afectar la història de la revista, que llegeixi el llibre.

Els 24 números de la primera etapa estan considerats com una fita en la història de la premsa del nostre país. A *CAU* es podien publicar articles que la censura -la pròpia dels mitjans i la dels censors oficials- no hagués permès als diaris. Els números dedicats a *La Gran Barcelona* (desembre 1971) i *La Barcelona de Porcioles* (desembre 1973) són encara ara un referent d'obligada consulta. Ambdues es van publicar en vida de Franco i costa d'entendre com van "colar". La dedicada a la Gran Barcelona es va convertir en llibre i La Barcelona de Porcioles va veure la llum pocs mesos després

que Porcioles deixés l'alcaldia. Dos escàndols i dos èxits.

De forma incomprensible el llibre ha dormit deu anys en un calaix i finalment no l'ha publicat el Col·legi d'Aparelladors, que és el que tocava. S'ha fet una edició modesta que no ha pogut reproduir el disseny i les magnífiques portades d'Enric Satué.

A la junta actual del Col·legi d'Aparelladors dona la impressió que li fa vergonya el llegat de *CAU* i és probable que consideri que la primera etapa de la revista -la més trencadora en fons i forma- va ser obra d'una colla comunistes infiltrats que van fer la seva revista amb els extratipus bancaris que guanyava l'entitat col·legial. I no únicament es va negar a editar el llibre, sinó que en va torpedinar la difusió. No va voler facilitar el *mailing* dels col·legiats als quals es volia enviar la invitació de la presentació del llibre. Però el boca orella va funcionar i la sala d'actes

Monogràfic en clau teatral

CAU, quan el PSUC era més que un partit

Jaume Fabre

Viena / Clariana, 2017

208 pàgines

17 euros

del Col·legi de Periodistes es va omplir en l'acte de presentació. Cap membre de la junta hi va acudir i van justificar l'absència per problemes d'agenda que no es va creure ningú.